

แนวทางการนำเสนอเรื่องกรรมที่สอดคล้องกับสังคมไทยปัจจุบัน*

GUIDELINES IN PROPOSING THE KAMMA HARMONIZED WITH CURRENT THAI SOCIETY

สุรวัดน์ หิรัณยศิริกุล

Surawat Hirunsirikul

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: surawat.hirun@hotmail.co.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่อง “แนวทางการนำเสนอเรื่องกรรมที่สอดคล้องกับสังคมไทยปัจจุบัน” มีวัตถุประสงค์ 3 ประการคือ 1) เพื่อศึกษาวิเคราะห์คำสอนเรื่องกรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท 2) เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องกรรมที่ปรากฏในสังคมไทยปัจจุบัน และ 3) เพื่อนำเสนอแนวทางการนำเสนอเรื่องกรรมที่สอดคล้องกับสังคมไทยปัจจุบัน งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงเอกสาร คำสอนเรื่องกรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทรวบรวมจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ส่วนแนวคิดเรื่องกรรมที่ปรากฏในสังคมไทยปัจจุบันรวบรวมจากหนังสือเรื่องกรรมจำนวน 100 เล่ม ผลการศึกษา ผู้วิจัยได้นำเสนอแนวทางการนำเสนอเรื่องกรรมที่มีหลักสำคัญ 2 ประการคือ การเรียนรู้เรื่องกรรมและการพิจารณาเรื่องกรรม โดยการเรียนรู้เรื่องกรรมเป็นการอธิบายให้เห็นกรรมและผลกรรมที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันซึ่งเหมาะกับผู้ที่ยังไม่เชื่อมั่นเรื่องกรรม และการอธิบายเรื่องกรรมแบบข้ามภพข้ามชาติ อธิบายหลักของการให้ผลกรรมที่เหมือนกันในทุกภพภูมิซึ่งเหมาะกับผู้ที่เลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา หลังจากเรียนรู้เรื่องกรรมแล้วผู้ศึกษาเรื่องกรรมต้องพิจารณาเรื่องกรรมโดยนำประสบการณ์ของตนเองมาพิจารณาว่า สอดคล้องกับเรื่องกรรมที่เรียนรู้มามากน้อยเพียงใด โดยเครื่องมือที่ใช้ในการพิจารณาคือ การสังเกต การตั้งคำถาม และการคิดหาคำตอบตามหลักโยนิโสมนสิการ ซึ่งจะทำให้เกิดการตระหนักรู้เรื่องกรรมก่อนที่จะพัฒนาเป็นความเชื่อมั่นในเรื่องกรรมต่อไป

คำสำคัญ: แนวทาง, การนำเสนอเรื่องกรรม, สังคมไทยปัจจุบัน

Abstract

The research paper ‘Guideline in Proposing the Kamma Harmonized with Current Thai Society’ have three objectives: 1) to study and analyze the teachings on Kamma in Theravada Buddhist scriptures; 2) to study and analyze the concept

* Received 24 January 2020; Revised 29 February 2020; Accepted 29 February 2020

on Kamma appearing in the present Thai society; and 3) to present the guidelines for presenting Kamma conforming to the present Thai society. This research is documentary research which had the data collection employed from the teachings on Kamma in Theravada Buddhism that was compiled from the Thai Tipiṭaka. While the concepts on Kamma appearing in the present Thai society were collected from 100 books on Kamma. For the results of the study, the researcher has presented two important principles as the guidelines for presenting ‘Kamma’ as follows: 1) a study of Kamma and considering Kamma referring to the explanation of Kamma and its results that occur in daily life, which is suitable for those who still do not believe in the law of Kamma; and 2) the explanation of Kamma in terms of reincarnation by explaining the result of Kamma that is the same in all worlds, which is suitable for those who have faith in Buddhism. After learning about Kamma, the learner must consider Kamma by using one own’s experiences to consider whether it is in accordance with what one has studied. The tools used for considering Kamma are observation, questioning, and finding answers based on the analytical reflection (Yonisomanasikāra), which will allow one to be aware of Kamma before developing into the belief in Kamma.

Keywords: Guidelines, Kamma Presentation, Current Thai Society

บทนำ

กรรมมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับมนุษย์ดังพุทธพจน์ที่ว่า “สัตว์ทั้งหลายเป็นผู้มีกรรมเป็นของตน เป็นผู้รับผลของกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย จักทำกรรมใดไว้จะเป็นกรรมดีหรือกรรมชั่วก็ตามย่อมเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น” (อง.เอกาทสก. 24/216/353) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) กรรมคือการกระทำด้วยเจตนา กรรมที่ทำแล้วไม่สูญหายไปไหนจะติดตามให้ผลทั้งในชาตินี้และชาติหน้าโดยผลกรรมจะส่งผลไว้ในจิตของคนเรา เมื่อถึงเวลาที่เหมาะสมผลกรรมเหล่านั้นก็จะให้ผลเป็นความสุขหรือความทุกข์ตามกรรมที่ทำไว้ในอดีต (พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2556) คำสอนเรื่องกรรมมีความสำคัญกับทุกคน เนื่องจากเป็นกฎธรรมชาติที่ว่าด้วยการกระทำและผลของการกระทำ กรรมมีผลต่อการปฏิบัติตามหลักศีลธรรมและจริยธรรมที่ทำให้เกิดคุณค่าต่าง ๆ เช่น ทำให้หนักแน่นในเหตุผล ไม่เชื่อมงาย มีความคิดเห็นว่ามีผลสำเร็จที่ต้องการเกิดจากการลงมือทำ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2559) ความคิดและความเชื่อเรื่องกรรมทำให้คนเรามั่นใจในการกระทำของตนเองว่า การทำดีทุกครั้งเป็นการสร้างเหตุดี ย่อมได้รับผลดี

(พระศรีคัมภีรญาณ (สมจินต์ วันจันทร์), 2559) สำหรับประโยชน์จากการใช้คำสอนเรื่องกรรมในชีวิตคนเราคือ 1) ทำดีต่อตนเองและผู้อื่น 2) มีความมั่นคงด้านจิตใจ 3) ไม่ยึดถือเรื่องชนชั้นวรรณะ โดยตัดสิ้นคนจากความดีความชั่วที่ทำ 4) ทำให้เกิดการพัฒนาดตนเอง และ 5) พึ่งตนเองและรับผิดชอบตนเอง (วัชร งามจิตรเจริญ, 2556)

คำสอนเรื่องกรรมมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของคนไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน ดังปรากฏในวรรณคดีไทยเรื่อง เถกมิกถาหรือไตรภูมิพระร่วง ซึ่งเป็นพระราชนิพนธ์ของพระมหาธรรมราชาลิไทยที่ใช้ปลูกฝังประชาชนชนให้เป็นผู้ศรัทธาในพระพุทธศาสนา ในสมัยอยุธยา ผลจากการค้าขายกับชาวต่างชาติทำให้ระบบเศรษฐกิจขยายตัว คนในสังคมแย่งชิงผลประโยชน์ในทางวัตถุนทำให้ความเชื่อเรื่องกรรมเริ่มเปลี่ยนไปจากคำว่า “ดี” ตามหลัก “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” เป็นผลดีทางด้านจิตใจและทางด้านวัตถุ ในสมัยกรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์ ในช่วงแรกยังคงนำไตรภูมิพระร่วงมาสอนให้ประชาชนอยู่ในหลักศีลธรรมมีความละอายชั่วกลัวบาป ภายหลังการเปิดรับวิทยาการตะวันตกทั้งด้านแนวคิดและการดำเนินชีวิต คนในสังคมไทยบางส่วนเริ่มสังเกตเห็นว่า คำสอนเรื่องกรรมขัดแย้งกับสิ่งที่พบเห็นโดยทั่วไป ทำให้ไม่เชื่อเรื่องกรรม ไม่ละชั่วไม่กลัวบาป (สุภาพรณ ญ บางช้าง, 2536) แนวคิดทางวิทยาศาสตร์ที่ใช้เหตุผลทำให้คนในสังคมไทยยอมรับเฉพาะสิ่งรับรู้โดยประสาทสัมผัสทั้ง 5 (ตา หู จมูก ลิ้น การสัมผัสทางกาย) ดังนั้นการให้ผลของกรรมที่ไม่สามารถรับรู้ได้ทางประสาทสัมผัสทั้ง 5 จึงเป็นเรื่องที่ยังมีประเด็นสงสัยในความมีอยู่จริงของกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ผลกรรมแบบข้ามภพข้ามชาติ และการให้ผลกรรมในนรก สวรรค์ ดังที่ปรากฏในพระสูตรต่าง ๆ เช่น เรวติเปตวัตถุ (ขุ.เปต. 26/714-727/284-286) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ที่แสดงการให้ผลกรรมในนรก สวรรค์ ภายหลังจากตายจากโลกนี้ไปแล้ว หรือ จูฬกัมมวิภังคสูตร (ม.อ. 14/289-297/349-357) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ที่แสดงให้เห็นว่า มนุษย์ที่มีลักษณะแตกต่างกันในเรื่องอายุ สุขภาพ ผิวพรรณ ฯลฯ เป็นผลจากกรรมเก่าที่ทำไว้ในอดีตชาติ นอกจากนี้คนในสังคมบางส่วนยังพยายามที่จะทำให้พระพุทธศาสนาเป็นวิทยาศาสตร์เพื่อให้เข้ากับสังคมสมัยใหม่ ซึ่งส่งผลให้พุทธธรรมเน้นแต่เรื่องโลกนี้ ประโยชน์ของศีลธรรมเป็นเพียงประโยชน์ทางโลกคือ การมีทรัพย์สินเงินทอง เกียรติยศชื่อเสียง การเป็นที่รักใคร่ของมิตรสหาย ความเชื่อในโลกหน้าถือว่าเป็นเรื่องมลาย พระนิพพานหรือโลกุตระธรรมเป็นเรื่องที่ไกลเกินกว่าที่คนทั่วไปจะให้ความสนใจ (พระไพศาล วิสาโล, 2559) สถานการณ์ความรู้ความเข้าใจและความเชื่อเรื่องกรรมของคนในสังคมไทย พุทธทาสภิกขุ ได้กล่าวไว้ว่า “ความเชื่อเรื่องกรรมที่ไม่ถูกคือ เรามองกรรมไปที่สิ่งของที่เงินทองของนอกกายซึ่งเป็นความเชื่อที่ไม่ถูกต้อง แต่ไม่ได้มองที่ผลของมันคือ ความดี ความชั่วอันมีอยู่แล้วในกรรมนั้น ซึ่งจิตใจเราสัมผัสได้ทุกครั้งที่เราทำกรรม” (พุทธทาสภิกขุ, 2539) ส่วนพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ได้กล่าวไว้ในเรื่องเดียวกันโดยสรุปว่า คนในสังคมเข้าใจคลาดเคลื่อนและสับสนในเรื่องกรรมซึ่งเกิดต่อเนื่องกันมาตั้งแต่อดีต คนทั่วไปมองความหมายของกรรมเป็นผลร้ายจากการทำชั่วใน

อดีตชาติ ดังนั้นจึงต้องทำความเข้าใจเรื่องกรรมกันใหม่ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2551) ในทางวิชาการ การศึกษาวิจัยประเด็นความรู้ความเข้าใจและความเชื่อเรื่องกรรมของคนในสังคมไทยปัจจุบันพบว่า ชาวพุทธในสังคมไทยมีเพียงบางส่วนที่มีความรู้ความเข้าใจเรื่องกรรมในประเด็นหลักตรงตามคำสอนของพระพุทธศาสนาแต่ยังเข้าใจแตกต่างกันในประเด็นย่อย ทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์มีความรู้ความเข้าใจเรื่องกรรมไม่ชัดเจน ไม่ตรงตามคำสอนในพระพุทธศาสนา (พระสุธีธรรมาวุธ (เทียบ สิริญาโณ) และคณะ, 2556)

คนไทยส่วนใหญ่ยังไม่มีความรู้ความเข้าใจเรื่องกรรมและไม่มีความเชื่อมั่นในเรื่องกรรมอย่างเต็มที่ ส่วนหนึ่งเกิดจากแนวคิดทางวิทยาศาสตร์ทำให้ไม่ยอมรับเรื่องกรรมเป็นวิธีการดำเนินชีวิตดังเช่นในอดีต ซึ่งสาเหตุที่คนในสังคมไม่ยอมรับเรื่องกรรมส่วนหนึ่งเกิดจากความไม่รู้ความเข้าใจและความเชื่อเรื่องกรรมในสังคมปัจจุบันมีความหลากหลายและมีการนำเสนอเรื่องกรรมได้อย่างเสรี โดยที่ความเชื่อเรื่องกรรมบางส่วนไม่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา เช่น การสแกนกรรม การตรวจสอบกรรมที่เคยทำกรรมในอดีตชาติ และการแก้กรรมเพื่อไม่ต้องรับกรรมนั้น ๆ ซึ่งความเชื่อเช่นนี้ทำให้ผู้ที่ใช้หลักการทางวิทยาศาสตร์ในการตรวจสอบสิ่งต่าง ๆ ไม่ยอมรับความเชื่อดังกล่าวและส่งผลกระทบต่อการใช้หลักการทางวิทยาศาสตร์ในการตรวจสอบสิ่งต่าง ๆ ดังนั้นผู้วิจัยจึงทำการศึกษาวิจัย เพื่อนำเสนอแนวทางการนำเสนอเรื่องกรรมที่สอดคล้องกับสังคมไทยปัจจุบัน โดยนำเสนอหลักการ แนวทาง วิธีการที่จะทำคนในสังคมตระหนักถึงกรรมอยู่ของกรรมโดยพิจารณาจากกรรมที่ตนเองได้กระทำในชีวิตประจำวัน รวมทั้งรับรู้ถึงผลของกรรมที่เกิดจากการกระทำนั้น หากคนในสังคมตระหนักเรื่องกรรมย่อมนำไปสู่การปฏิบัติตนตามหลักศีลธรรมมีความละอายชั่วเกรงกลัวบาปทำให้สังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างเป็นสุข การเข้าถึงคำสอนเรื่องกรรมนี้สามารถพัฒนาเป็นศรัทธาที่มั่นคงในพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาให้คงอยู่ต่อไป และหากผู้มีศรัทธามั่นคงได้ปฏิบัติตนตามหลักพระพุทธศาสนา ย่อมก่อให้เกิดความสุขในชีวิตและมีโอกาสเข้าถึงจุดหมายสูงสุดคือการพ้นทุกข์โดยสิ้นเชิงได้เช่นกัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์คำสอนเรื่องกรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องกรรมที่ปรากฏในสังคมไทยปัจจุบัน
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการนำเสนอเรื่องกรรมที่สอดคล้องกับสังคมไทยปัจจุบัน

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) มีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. การศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary Study) ทำการศึกษาวิเคราะห์ 2 ประเด็นคือ

1.1 คำสอนเรื่องกรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นการศึกษาวิเคราะห์จากข้อมูลปฐมภูมิคือ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.2539 ข้อมูลทุติยภูมิคือ อรรถกถา

1.2 แนวคิดเรื่องกรรมที่ปรากฏในสังคมไทยปัจจุบัน ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องกรรมที่นำเสนอในรูปแบบหนังสือเรื่องกรรม โดยศึกษาวิเคราะห์หนังสือเรื่องกรรมจำนวน 100 เล่มที่รวบรวมจากร้านจำหน่ายหนังสือ ห้องสมุด และหนังสือที่เผยแพร่ในเว็บไซต์ (Website) รวมทั้งสื่อออนไลน์ (online) ต่าง ๆ สำหรับจำนวนหนังสือเรื่องกรรมที่ใช้ในการศึกษา กำหนดขึ้นเพื่อให้ครอบคลุมหนังสือเรื่องกรรมที่ปรากฏในสังคมไทย ซึ่งเป็นจำนวนที่อ้างอิงจากจำนวนหนังสือที่มีการจำหน่ายหรือนำออกเผยแพร่ในขณะที่ทำการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ใช้แบบบันทึกข้อมูลตามประเด็นที่เกี่ยวข้อง เพื่อรวบรวมและจัดหมวดหมู่ข้อมูลตามประเด็นที่ต้องการศึกษา รวมทั้งใช้ในการคัดกรองข้อมูลก่อนนำไปใช้ในการศึกษาต่อไป

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) เพื่อจับประเด็นในเรื่องที่ทำการศึกษา จากนั้นจึงสังเคราะห์เป็นผลการศึกษาคือ คำสอนเรื่องกรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเป็นอย่างไร แนวคิดเรื่องกรรมที่นำเสนอสู่สังคมไทยปัจจุบันเป็นอย่างไร และจุดแข็งจุดอ่อนของแนวคิดเรื่องกรรมที่ปรากฏในสังคมไทยปัจจุบันเป็นอย่างไร ซึ่งผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์นี้จะนำไปใช้เป็นข้อมูลในการนำเสนอแนวทางการนำเสนอเรื่องกรรมที่สอดคล้องกับสังคมไทยปัจจุบันต่อไป

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาวิเคราะห์คำสอนเรื่องกรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

พระพุทธเจ้าทรงแสดงลักษณะของกรรมไว้ในนิพเพธิกสูตร (อง.ฉก. 22/63/577-578) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ซึ่งสรุปได้ว่า กรรมคือเจตนาที่จะกระทำทางกาย วาจา ใจ เมื่อคิดแล้วทำจึงเป็นกรรม โดยที่กรรมนั้นเกิดจากผัสสะ กล่าวคือผัสสะทำให้เกิดเวทนา เวทนาทำให้เกิดตัณหา และตัณหาทำให้เกิดกรรมคือ เจตนาที่กระทำเพื่อตอบสนองต่อตัณหา นั้น กรรมที่ทำแล้วย่อมให้ผลโดยนำไปเกิดในภพภูมิต่าง ๆ คืออบายภูมิที่ให้ผลเป็นทุกข์ เทวโลกที่ให้ผลเป็นสุข หรือมนุษย์โลกที่ให้ผลเป็นสุขและทุกข์ กรรมที่ทำแล้วจะให้ผลใน 3 กาล คือ ชาตินี้ ชาตินี้หน้า หรือชาติในถัดไป วิธีการดับกรรมคือการปฏิบัติตามหลักอริยมรรคมีองค์ 8 เพื่อดับกิเลสเข้าสู่พระนิพพาน เมื่อไม่มีกิเลส ไม่มีตัณหาจึงไม่ต้องทำกรรมที่ทำให้เวียนว่ายตายเกิดอีกต่อไป จะเห็นได้ว่า กรรมมีองค์ประกอบสองส่วนคือ เจตนาและการกระทำ เมื่อได้กระทำการใด ๆ ทางกาย วาจา ใจตามที่มีเจตนาหรือคิดไว้แล้วเรียกว่ากรรม หากคิดหรือมีเจตนาแต่ไม่กระทำการใด ๆ ทางกาย วาจา ใจ ย่อมไม่เรียกว่า กรรม

กรรมที่ทำย่อมมีมูลเหตุที่ทำให้เกิดกรรมซึ่งในคำสอนเรื่องกรรมนี้ อกุศลมูลและกุศลมูล เป็นมูลเหตุให้เกิดกรรม ซึ่งกรรมที่เกิดจากอกุศลมูลเรียกว่าอกุศลกรรม เป็นกรรมชั่ว มีโทษ ให้ผลเป็นทุกข์ ส่วนกรรมที่เกิดจากกุศลมูลเรียกว่ากุศลกรรม เป็นกรรมดี ไม่มีโทษ ให้ผลเป็นสุข (อง.ติก. 20/34/186-187) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) กรรมต่าง ๆ ที่มื่อนั้นแบ่งได้ 3 ประเภทที่สำคัญคือ 1) กรรม 2 คือกรรมชั่วและกรรมดี (อง.ติก. 20/112/353-354) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เป็นการแบ่งตามคุณภาพกรรม 2) กรรม 3 คือ กายกรรม วจีกรรม และมโนกรรม (อง.ติก. 20/6/144-145) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เป็นการแบ่งตามช่องทางการทำกรรม และ 3) กรรม 12 แบ่งเป็น 3 หมวด คือ 3.1) กรรมที่จำแนกตามเวลาให้ผลของกรรม 3.2) กรรมที่จำแนกตามความหนักเบาของผลกรรม และ 3.3) กรรมที่จำแนกตามหน้าที่ในการให้ผลของกรรม (พระพุทฺธโฆสเถระ, 2556) การดำเนินไปของกรรมนั้นมีลักษณะสืบต่อเป็นวงจรเรียกว่า วงจรกรรมหรือไตรวัฏ เริ่มจากกิเลสที่ทำให้เกิดความปรารถนาหรือความต้องการสิ่งต่าง ๆ เมื่อเกิดกิเลสแล้วจึงทำกรรมคือ มีเจตนาและลงมือกระทำเพื่อให้ได้สิ่งที่ปรารถนา เมื่อทำกรรมแล้วย่อมได้รับผลกรรมเป็นวิบากซึ่งเป็นปัจจัยให้เกิดกิเลสและทำกรรมต่อไป จะเห็นได้ว่า กรรมนั้นเกิดขึ้นตามเหตุปัจจัย หากไม่ต้องการให้เกิดกรรมและรับผลกรรมอีกจึงต้องดับที่เหตุปัจจัยคือ กิเลสหรือความต้องการสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นเหตุให้ทำกรรม ซึ่งการดับกิเลสคือการดับกรรมดังที่กล่าวแล้วนั่นเอง

กรรมเมื่อทำแล้วย่อมให้ผลกรรมที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ด้วยสิ่งใด ๆ การให้ผลกรรมในชาตินี้ ชาติหน้า หรือชาติถัดไปนั้นขึ้นกับความพร้อมของเหตุปัจจัยในการให้ผลของกรรม นอกจากนี้กรรมบางอย่างยังมีปัจจัยเกื้อหนุนหรือขัดขวางการให้ผลของกรรม กรรมใดบางอย่างให้ผลเมื่อมีสมบัติ 4 แต่จะไม่ให้ผลเมื่อมีวิบัติ 4 กรรมชั่วบางอย่างไม่ให้ผลเมื่อมีสมบัติ 4 แต่จะให้ผลเมื่อมีวิบัติ 4 (อภิ.วิ. 35/810/523-524) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เนื่องจากกรรมให้ผลตามเหตุปัจจัยทำให้มีการให้ผลหลายอย่างในเวลาเดียวกัน เมื่อกรรมใดให้ผลเสร็จสิ้นกรรมอื่นที่พร้อมในการให้ผลจึงให้ผลต่อไป จากหลักการของการให้ผลกรรมจะเห็นได้ว่า การให้ผลกรรมมีความซับซ้อน เนื่องจากเป็นการให้ผลกรรมตามเหตุปัจจัยจึงทำให้ไม่สามารถรู้ได้ว่า กรรมที่ทำแล้วจะให้ผลเมื่อใด ผลกรรมที่ได้รับเป็นผลของกรรมใด และเป็นผลของกรรมที่ทำไว้ในเมื่อใด

แม้ว่าการให้ผลกรรมจะมีความซับซ้อน แต่ในคำสอนเรื่องกรรมได้อธิบายการให้ผลของกรรมในลักษณะต่าง ๆ โดยสรุปได้ว่า มนุษย์เป็นผลของกรรมเก่าที่ทำไว้ในอดีตชาติส่งผลให้มาเกิดโดยมีองค์ประกอบที่เรียกว่าขันธ 5 (ส.สพ. 18/146/179) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) นอกจากนี้กรรมเก่ายังให้ผลต่อสภาพร่างกาย ชีวิตความเป็นอยู่ ซึ่งทำให้คนแต่ละคนมีความแตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม ผลของกรรมเก่าที่มีต่อสภาพชีวิตความเป็นอยู่นั้นเปลี่ยนแปลงได้ด้วยผลของกรรมที่ทำในปัจจุบัน (ขุ.สุ. 25/600-662/644-654) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ซึ่งการให้ผลของกรรมนั้นคือสุขทุกข์ทางใจซึ่งให้ผลในชาตินี้ หากให้ผลในชาติ

หน้าจะเป็นการนำไปเกิดในภพภูมิใหม่ เพื่อรับผลคือสุขทุกข์ทางใจ นอกจากสุขทุกข์แล้วกรรมที่ยังให้ผลสืบเนื่องจากการทำกรรมคือ 1) การสั่งสมความดีความชั่วในจิตใจที่มีผลให้ทำกรรมนั้นมากขึ้นเรื่อย ๆ (อง.จตุกก. 21/233/346-348) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) และ 2) คุณหรือโทษจากการทำกรรม ซึ่งเกิดจากการที่คนรอบข้างตอบโต้การทำกรรมของเรา ด้วยการให้คุณหรือให้โทษกับตัวเราซึ่งเป็นผู้ทำกรรม (ม.อ. 14/246-248/291-293) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) การให้ผลของกรรมไม่ได้สิ้นสุดในชาตินี้ แต่ยังติดตามให้ผลต่อไปในชาติหน้าคือ หลังจากตายจากโลกนี้ไปแล้วผู้ทำกรรมดีคือ กุศลกรรมบถ 10 จะได้ไปเกิดในสวรรค์รับผลกรรมที่เป็นสุข (ม.อ. 14/260/308) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ส่วนผู้ทำกรรมชั่วคือ อกุศลกรรมบถ 10 จะไปเกิดในนรกรับผลกรรมที่เป็นทุกข์ (ม.อ. 14/246-248/293) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) หรือเกิดเป็นมนุษย์ที่รับผลกรรมทั้งสุขและทุกข์ เมื่อสิ้นสุดการให้ผลในนรกหรือสวรรค์แล้ว ผู้ทำกรรมก็จะไปเกิดในภพภูมิอื่นตามการให้ผลของกรรมที่เหลืออยู่ ทำให้เวียนว่ายตายเกิด ในภพภูมิทั้ง 3 คือ อบายภูมิ เทวโลก มนุษย์โลกต่อไปอย่างไม่มีวันสิ้นสุด

คนเราเกิดมาเพราะเหตุแห่งกรรมที่ทำไว้ เมื่อเกิดแล้วย่อมทำกรรมตามอำนาจกิเลสที่อยู่ในจิตใจ ทำกรรมแล้วย่อมรับผลของกรรมโดยที่กรรมดีให้ผลเป็นสุขกรรมชั่วให้ผลเป็นทุกข์ วงจรกรรมนี้วนเวียนไปไม่รู้จบ ผู้ที่เกิดมาด้วยผลของกรรมดีหรือกรรมชั่วก็สามารถทำกรรมดีเพื่อผลที่เป็นสุขในปัจจุบันและอนาคตได้ทุกคนซึ่งการปฏิบัติต่อกรรมนั้นมี 2 ระดับคือ 1) ทำกรรมดีละเว้นกรรมชั่ว (ม.อ. 14/110-113/137-142) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เป็นการปฏิบัติที่ยังมีผลให้เวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏ และ 2) การดับกรรม เป็นการปฏิบัติเพื่อการสิ้นสุดแห่งทุกข์เข้าสู่พระนิพพาน (ส.สพ. 18/146/179) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ไม่มีการเวียนว่ายตายเกิดอีกต่อไป จะเห็นได้ว่า คำสอนเรื่องการปฏิบัติต่อกรรมไม่ได้มุ่งหวังให้ทุกคนปฏิบัติเพื่อเข้าสู่พระนิพพานทั้งหมด หากผู้ที่ยังไม่สามารถปฏิบัติได้ พระพุทธเจ้าทรงสอนให้ปฏิบัติเพื่อความทุกข์ของชีวิตในวันนี้และวันข้างหน้า โดยมีกรรมที่ติดตามให้ผลตามหลัก ทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว ต่อไป

2. ผลการศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องกรรมที่ปรากฏในสังคมไทยปัจจุบัน

แนวคิดเรื่องกรรมที่ปรากฏในสังคมไทยแบ่งได้ 3 แนวคิด สรุปได้ดังนี้

2.1 แนวคิดเรื่องกรรมที่อ้างอิงตามคัมภีร์พระพุทธศาสนา ผู้เขียนในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่กล่าวถึงเรื่องกรรมตรงตามคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาททั้งในเรื่องความหมายและประเภทของกรรม การเกิดขึ้นของกรรม การให้ผลของกรรม และการปฏิบัติต่อกรรม ผู้เขียนหลายท่านได้อธิบายเพิ่มเติมในมุมมองของผู้เขียนเอง เช่น การให้ผลกรรมเป็นไปตามเหตุปัจจัย ซึ่งไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ด้วยการแก้กรรม กรรมให้ผลภายนอกคือ ลาภ ยศ สรรเสริญ และการให้ผลภายในคือ สุขทุกข์ในใจ เนื้อแท้ของกรรมและการให้ผลเป็นสภาวะภายในจิตใจผู้ทำกรรมไม่ใช่ผลภายนอก เมื่อทำกรรมแล้วย่อมเกิดวิบากหรือผลกรรม เมื่อได้รับผลกรรมแล้วก็

เกิดกิเลสทำกรรมใหม่ต่อไป วนเวียนเป็นวงจรเรียกว่าวัฏฏะ 3 ดังนั้นสิ่งที่ควรปฏิบัติต่อกรรม คือ การละเว้นกรรมชั่วและทำกรรมดีตามหลักไตรสิกขา บุญกิริยาวัตถุ 10 กุศลกรรมบถ 10 ซึ่งเป็นหลักพื้นฐานของการทำกรรมดี ส่วนการปฏิบัติต่อกรรมขั้นสูงสุดคือ การดับกรรมโดยปฏิบัติตามหลักอริยมรรคมีองค์ 8 ผลที่ได้รับคือ การเข้าสู่พระนิพพาน อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนบางท่านได้กล่าวถึงเรื่องกรรมที่ไม่สอดคล้องกับคำสอนเรื่องกรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท เช่น กรรมครอบคลุมการดำเนินไปของสรรพสิ่งในจักรวาล กรรมให้ผลโดยทำให้เกิดผัสสะดีชั่วส่งผลให้เกิดสุขทุกข์ และกรรมให้ผลกับบุคคลอื่นที่ไม่ใช่ผู้ทำกรรม

2.2 แนวคิดเรื่องกรรมที่อ้างอิงประสบการณ์กรรม ผู้เขียนในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่กล่าวถึง ความหมายและประเภทของกรรมตรงตามคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท แต่เรื่องกรรมให้ผลกรรมได้กล่าวถึงประสบการณ์กรรมของผู้ที่อ้างว่ามีความสามารถพิเศษในการรู้กรรมและการให้ผลกรรม และประสบการณ์กรรมของผู้ที่ประสบกับเหตุการณ์ร้ายแรงต่าง ๆ เช่น อุบัติเหตุ การถูกทำร้าย ปัญหาสุขภาพ ปัญหาชีวิต โดยเจ้าของประสบการณ์กรรมนั้นได้หวนคิดถึงการทำกรรมชั่วของตนเองในอดีต ซึ่งมีเหตุการณ์หรือผลของเหตุการณ์คล้ายคลึงกับเรื่องร้ายแรงที่เกิดขึ้นในปัจจุบันแล้วสรุปว่าเป็นการให้ผลของกรรม เช่น ในวัยเด็กเคยผูกประทัดไว้กับขานกแล้วจุดประทัดทำให้นกขาขาด ปัจจุบันตนเองประสบอุบัติเหตุขาหัก หลักกรรมตามแนวคิดนี้คือ ทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว ผู้ใดทำกรรมไว้ผู้นั้นต้องรับผลกรรมด้วยตนเองหรือคนรอบข้างรับผลกรรมแทนตน ซึ่งเจ้ากรรมนายเวรเป็นผู้ให้ผลกรรมด้วยการบันดาลให้เกิดเหตุร้ายต่าง ๆ การปฏิบัติต่อกรรมคือ การแก้ไขผลกรรมชั่วโดยชดใช้หนี้กรรมด้วยการทำกรรมดีตามหลักทาน ศีล ภาวนา และการขอโทษกรรมจากเจ้ากรรมนายเวรด้วยการทำบุญอุทิศให้จนกว่าเจ้ากรรมนายเวรนั้นพอใจและอโหสิกรรม ผลกรรมจึงบรรเทาหรือระงับไป วิธีแก้กรรมหรือการเปลี่ยนแปลงผลกรรม เช่น กรรมจากการทำแท้ง แก้กรรมโดยขอขมาดวงวิญญาณ ทำบุญรักษาศีล และการบวช ส่วนการฆ่า การเบียดเบียนทำร้ายคนหรือสัตว์ แก้กรรมโดยการไล่ชีวิตสัตว์ ช่วยเหลือสัตว์ การแก้กรรมฉ้อโกงด้วยการทำบุญและรักษาศีล เป็นต้น

2.3 แนวคิดเรื่องกรรมที่อ้างอิงตามคัมภีร์พระพุทธศาสนาและประสบการณ์กรรม ผู้เขียนในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่กล่าวถึงแนวคิดเรื่องกรรมที่สอดคล้องกับสองแนวคิดที่กล่าวมาแล้ว โดยผู้เขียนนำคำสอนเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนาอธิบายประสบการณ์กรรมและประยุกต์ใช้ในการแก้กรรม แนวคิดเรื่องกรรมที่แตกต่างจากสองแนวคิดข้างต้นคือ การปฏิบัติต่อกรรมด้วยการแก้กรรมหรือเปลี่ยนแปลงผลกรรมชั่วซึ่งมี 4 ลักษณะคือ การทำอภัยทาน การทำกรรมดีชดเชยกรรมชั่วอุทิศให้เจ้ากรรมนายเวร การตรวณผลกรรมเก่า และการขออโหสิกรรมต่อเจ้ากรรมนายเวร สำหรับวิธีการแก้กรรม ได้แก่ การไล่ชีวิตสัตว์ การบริจาคสิ่งของเงินทอง การสวดมนต์ การทำบุญใส่บาตร การถือศีล รวมทั้งการแก้กรรมที่มีลักษณะเฉพาะคือ กรรมฐานแก้กรรม

จุดแข็งและจุดอ่อนของแนวคิดเรื่องกรรมที่อ้างอิงตามคัมภีร์พระพุทธศาสนา 1) จุดแข็ง ประกอบด้วย 1.1) การนำเสนอเรื่องกรรมซึ่งเป็นเนื้อหาสำคัญที่ทำให้เข้าใจหลักการทางพระพุทธศาสนาได้อย่างลึกซึ้ง 1.2) การนำเสนอหลักกรรมควบคู่กับการปฏิบัติต่อกรรมเป็นการส่งเสริมการปฏิบัติตนในทางพระพุทธศาสนา และ 1.3) เป็นการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาด้วยการเผยแผ่ความรู้ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา 2) จุดอ่อน ประกอบด้วย 2.1) การให้ผลกรรมแบบข้ามภพข้ามชาติอาจทำให้คนในสังคมมองว่า เรื่องกรรมเป็นเรื่องที่แต่งขึ้นเพื่อให้คนทำความดี 2.2) การพิจารณาเรื่องกรรมของบุคคลอื่นจากตัวอย่างเรื่องกรรมอาจทำให้เกิดความคั่นชินในการพิจารณาเรื่องกรรมของบุคคลอื่นโดยไม่พิจารณาเรื่องกรรมของตนเอง 2.3) เรื่องกรรมที่นำเสนออ้างอิงตามหลักศีลธรรม เช่น การฆ่าสัตว์เพื่อจำหน่าย การกล่าวร้ายพระพุทธเจ้า ซึ่งคนในสังคมอาจมองว่าเรื่องกรรมไม่เกี่ยวข้องกับตนเอง และ 2.4) การให้ผลกรรมในนรกสวรรค์ เป็นดินแดนที่ไม่สามารถเข้าถึงได้ด้วยอายตนะของคนทั่วไป อาจมีผลต่อความเชื่อเรื่องกรรมของคนในสังคม

จุดแข็งและจุดอ่อนของแนวคิดเรื่องกรรมที่อ้างอิงประสบการณ์กรรม 1) จุดแข็ง ประกอบด้วย 1.1) เรื่องเล่าประสบการณ์กรรมนำเสนอแบบตรงไปตรงมาทำให้ง่ายต่อการเรียนรู้ กระตุ้นความสนใจ และเป็นเรื่องที่พบเห็นได้ทั่วไป 1.2) ประสบการณ์กรรมเกิดจากการทบทวนกรรมชั่วของตนเอง ซึ่งสะท้อนถึงความเชื่อของคนในสังคมไทยในเรื่องผลของการกระทำซึ่งมีผลต่อการเรียนรู้เรื่องกรรม 2) จุดอ่อน ประกอบด้วย 2.1) ตัวอย่างเรื่องกรรมที่นำเสนอขาดความน่าเชื่อถือในความเป็นเหตุเป็นผล เนื่องจากการรับรู้ผลกรรมนั้นเป็นการเชื่อมโยงเหตุการณ์ร้ายแรงที่เกิดในปัจจุบันกับเหตุการณ์ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันในอดีตโดยไม่มีมูลเหตุหรือความเชื่อมโยงของเหตุการณ์แต่อย่างใด 2.2) การเปลี่ยนแปลงผลกรรมด้วยการทำบุญ อาจส่งผลต่อความน่าเชื่อถือในหลักกรรมที่ว่า ทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว เนื่องจากผลกรรมชั่วเปลี่ยนแปลงได้ทำให้ไม่ต้องรับผลกรรม 2.3) การนำเสนอเรื่องเหนือธรรมชาติ เช่น การเดินทางไปในนรก สวรรค์แล้วนำเรื่องกรรมมาบอกสอนบุคคลอื่น อาจทำให้คนในสังคมเกิดความสงสัยและมองว่า เป็นเรื่องแต่งขึ้นเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือในเรื่องกรรม

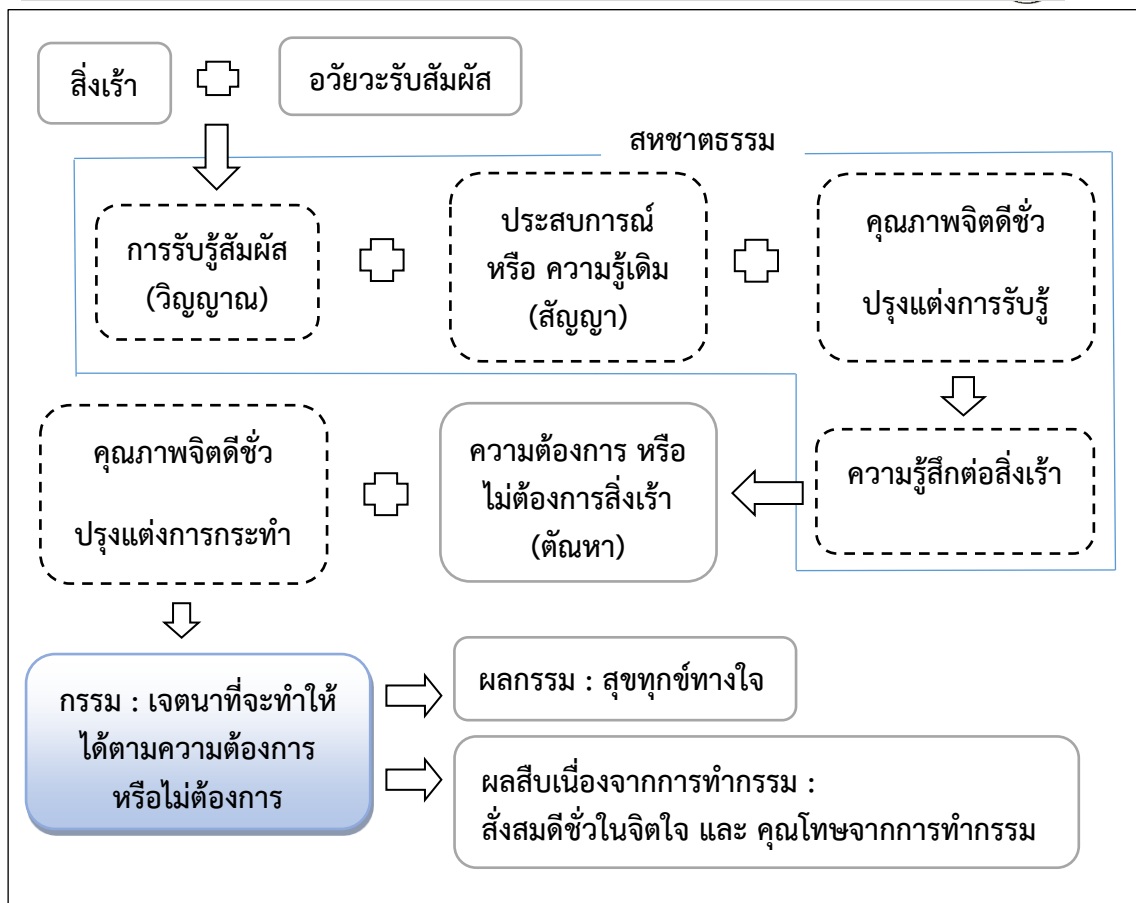
3. แนวทางการนำเสนอเรื่องกรรมที่สอดคล้องกับสังคมไทยปัจจุบัน

แนวทางการนำเสนอเรื่องกรรมที่สอดคล้องกับสังคมไทยปัจจุบัน เป็นการนำเสนอคำสอนเรื่องกรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทเพื่อให้นักเรียนในสังคมไทยปัจจุบันตระหนักรู้เรื่องกรรมโดยมุ่งหวังผลด้านศีลธรรม โดยมีหลักการสำคัญ 2 ประการคือ การเรียนรู้กรรมและการพิจารณากรรม ดังนี้

3.1 การเรียนรู้กรรม เป็นการอธิบายเรื่องกรรมเพื่อให้เกิดแนวคิดที่จะนำไปพิจารณาเรื่องกรรมจากประสบการณ์ของตนเอง โดยแบ่งการอธิบายเรื่องกรรมออกเป็น 2 ลักษณะคือ

3.1.1 เรื่องกรรมในชีวิตประจำวัน อธิบายเรื่องกรรมและผลกรรมในชีวิตประจำวันนำเสนอต่อบุคคลทั่วไปที่ยังไม่เชื่อมั่นเรื่องกรรมเพื่อให้เกิดการตระหนักรู้เรื่องกรรม โดยอธิบายเรื่องกรรมร่วมกับการทำงานของชั้น 5 เพื่อแสดงถึงความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดของมนุษย์กับกรรม เนื่องจากในแต่ละวันคนเราต้องพบเจอกับสิ่งเร้าที่เข้ามากระทบตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ โดยมีวิญญาณชั้น 5 เป็นผู้รับสัมผัส สัญญาชั้น 5 แปลความหมายจากประสบการณ์หรือความรู้เดิมว่าสิ่งเร้าที่กระทบนั้นคืออะไร เมื่อรู้ความหมายแล้วสังขารชั้น 5 จะปรุงแต่งการรับรู้ด้วยคุณภาพจิตดีชั่วในจิตขณะนั้น ซึ่งจะเกิดเป็นเวทนาคือ ความรู้สึกสุข ทุกข์ เฉยๆ ต่อสิ่งเร้าที่เข้ามากระทบ การทำงานของชั้น 5 ในส่วนที่เป็นนามชั้น 5 คือ วิญญาณ สัญญา สังขาร เวทนา อธิบายตามหน้าที่ของแต่ละชั้นแต่แท้จริงแล้วนามชั้น 5 เหล่านี้เกิดขึ้นพร้อมกันเรียกกันว่า สหชาตธรรม เมื่อสิ่งเร้าทำให้เกิดเวทนาแล้ว มนุษย์ซึ่งเป็นผู้ที่รู้สึกสุขเกลียดทุกข์ก็จะเกิดความต้องการสิ่งเร้าที่เป็นสุข ไม่ต้องการสิ่งเร้าที่เป็นทุกข์ ซึ่งความต้องการหรือไม่ต้องการนี้เรียกว่าตัณหา เมื่อเกิดตัณหาแล้วสังขารก็จะปรุงแต่งโดยมีเจตนาว่าจะกระทำทางกาย วาจา ใจเพื่อให้ได้สิ่งที่ต้องการหรือกำจัดสิ่งที่ไม่ต้องการ เมื่อได้กระทำแล้วเจตนานี้ถือว่าเป็นกรรมที่คนเราได้กระทำในแต่ละวันซึ่งมีจำนวนมากจนนับไม่สามารถนับได้ เนื่องจากสิ่งเร้าที่รับรู้มีจำนวนมากนั่นเอง เช่น เพื่อนคุยกันเสียงดังขณะที่เรากำลังทำงาน ทำให้เรารู้สึกไม่ชอบ นึกเกลียดในใจเช่นนี้เป็นมโนกรรม หรืออาหารที่เราสั่งมาทานไม่อร่อยเหมือนครั้งก่อน ทำให้ไม่พอใจและต่อว่าพ่อครัวเช่นนี้เป็นวจีกรรม เมื่อทำกรรมย่อมได้รับผลเป็นสุขทุกข์ในใจ ในขณะที่เรานึกเกลียดคนอื่นหรือต่อว่าพ่อครัว เราจะรู้สึกเร่าร้อนในใจ เกิดความรู้สึกลอยๆ จะกระทำได้บางอย่างต่อผู้อื่น ความรู้สึกเหล่านี้คือผลกรรมหรือทุกข์ที่เกิดขึ้นในใจ นอกจากผลกรรมแล้วเรายังต้องรับผลสืบเนื่องจากการทำกรรมคือ ก) การสั่งสมดีชั่วในจิตใจทำให้เราทำกรรมนั้นบ่อย ๆ เช่น เรานึกเกลียดคนอื่นในใจ เมื่อทำบ่อย ๆ จนเคยชินมุมมองที่เรามีต่อคนอื่นก็จะเปลี่ยนไปเราจะเริ่มระแวงว่าคนที่เข้ามาหาเรานั้นจะทำให้เราเกลียดเขาอีกหรือไม่ และ ข) การรับคุณโทษจากกรรมที่ทำ ซึ่งเป็นตอบโต้จากผู้ที่เราทำกรรมกับเขาหรือผู้ที่ทราบว่าเขาทำกรรม เช่น เมื่อเราต่อว่าพ่อครัว เพื่อนที่ไปด้วยอาจไม่ชอบที่เราเป็นคนปากร้าย ไม่อดทน หากทำบ่อย ๆ เพื่อนคนนั้นอาจไม่คบกับเราด้วย หรืออาจถูกพ่อครัวตอบโต้ด้วยการด่ากลับ จะเห็นได้ว่าคนเราทำกรรมได้ตลอดเวลาไม่ว่ากรรมดีหรือชั่ว ซึ่งผลกรรมและผลสืบเนื่องของกรรมหากเราสังเกตเห็นได้เร็วย่อมไม่พอกพูนการทำกรรมชั่ว ดังนั้นคนเราจะต้องมีสติในการดำเนินชีวิตโดยละเว้นกรรมชั่วและทำกรรมดี เพื่อการใช้ชีวิตอย่างมีความสุข สำหรับเรื่องกรรมในชีวิตประจำวันสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

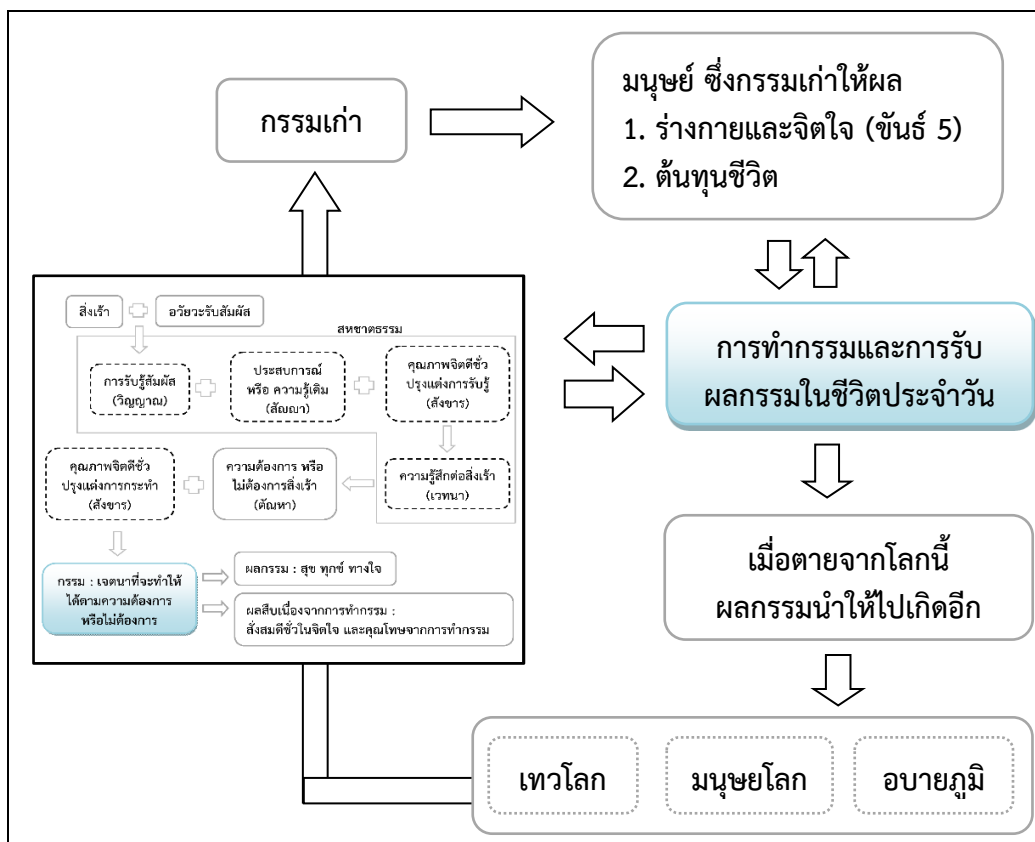

แผนภาพที่ 1 แนวการอธิบายเรื่องกรรมในชีวิตประจำวัน

3.1.2 เรื่องกรรมทั้งกระบวนการ อธิบายเรื่องกรรมแบบข้ามภพข้ามชาตินำเสนอต่อผู้ที่เลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา เนื่องจากผลกรรมแบบข้ามภพข้ามชาติไม่สามารถเข้าถึงด้วยอายตนะของคนทั่วไปจึงต้องอาศัยศรัทธาเป็นตัวนำในการเข้าถึงคำสอนเรื่องกรรม ซึ่งการให้ผลกรรมแบบข้ามภพข้ามชาติอธิบายว่า มนุษย์เป็นผลของกรรมที่ทำในชาติก่อนซึ่งกรรมให้ผล 2 ประการคือ เป็นมนุษย์ประกอบด้วยขั้น 5 และต้นทุนชีวิตหรือสภาพชีวิตความเป็นอยู่ เมื่อเกิดเป็นมนุษย์แล้วในแต่ละวันย่อมทำกรรมและรับผลกรรมดังที่อธิบายในหัวข้อก่อน ต้นทุนชีวิตหรือสภาพชีวิตมีผลต่อการทำกรรม เนื่องจากสภาพชีวิตทำให้เกิดสุขทุกข์ทางกายและทางใจ เมื่อเกิดทุกข์ย่อมแสวงหาสุขเมื่อเกิดสุขย่อมแสวงหาสุขยิ่งขึ้น การแสวงหานี้เป็นเหตุให้ทำกรรมเพื่อเปลี่ยนแปลงสภาพชีวิต ดังนั้นต้นทุนชีวิตจากกรรมเก่าจึงเปลี่ยนแปลงได้ด้วยกรรมใหม่ เมื่อคนเราตายจากโลกนี้ผลกรรมจะนำไปเกิดในภพภูมิที่จะรับผลกรรมคือ 1) อบายภูมิ เป็นที่รับผลกรรมชั่วอันมีนรก เปรตวิสัย และเดรัจฉานโดยที่นรกจะเป็นภพภูมิที่กล่าวถึงกันมาก เนื่องจากเป็นภพภูมิที่สภาพความเป็นอยู่มีแต่ความทุกข์กายทุกข์ใจ และถูก

ลงโทษด้วยการทำร้ายร่างกายด้วยวิธีการต่าง ๆ 2) เทวโลก เป็นที่รับผลกรรมดี สถานที่ที่มีความสวยงาม ร่างกายผู้อยู่ในสวรรค์มีกลิ่นตัวหอม มีความเป็นทิพย์ต่าง ๆ เช่น อายุ วรรณะ สุข ยศ ที่เสพได้ตามฤทธิ์ของตน 3) มนุษยโลก เป็นที่รับผลกรรมดีกรรมชั่ว ผู้ทำกรรมดีเกิดในตระกูลสูง ชีวิตสุขสบาย ผู้ทำกรรมชั่วเกิดในตระกูลต่ำ ชีวิตลำบากยากแค้น โดยทั่วไปคนเรารับทั้งผลกรรมดีกรรมชั่วทำให้มีทั้งสุขและทุกข์คละเคล้ากันไป การให้ผลกรรมไม่ว่าในภพภูมิใดมีลักษณะเดียวกันตามหลัก ทำดีให้ผลเป็นสุข ทำชั่วให้ผลเป็นทุกข์ เมื่อรับผลกรรมในอบายภูมิหรือสวรรค์เสร็จสิ้นแล้ว ผลกรรมดีกรรมชั่วที่เหลืออยู่จะนำไปเกิดในภพภูมิใหม่ที่อาจเป็นอบายภูมิ สวรรค์ หรืออาจเกิดในมนุษยโลก เมื่อสิ้นสุดชีวิตมนุษย์ก็ไปเกิดตามผลกรรมในภพภูมิต่าง ๆ วนเวียนกันต่อไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด พระพุทธเจ้าทรงสอนให้สาวกปฏิบัติตามอริยมรรคมีองค์ 8 เพื่อเข้าสู่นิพพานสิ้นสุดการเวียนว่ายตายเกิดที่เรียกว่า การดับกรรม เรื่องกรรมทั้งกระบวนการสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

แผนภาพที่ 2 แนวการอธิบายเรื่องกรรมทั้งกระบวนการ

3.2 การพิจารณากรรม เป็นการพิจารณาเรื่องกรรมจากประสบการณ์ตนเอง ว่า เรื่องกรรมที่ได้เรียนรู้มาตามแนวการอธิบายข้างต้นนั้นสอดคล้องกับเหตุการณ์ในชีวิตของ

ตนหรือไม่ โดยนำประสบการณ์ตนเองมาพิจารณาด้วยความเป็นเหตุเป็นผลว่ามีความสอดคล้องกับเรื่องกรรมอย่างไร เพื่อให้เกิดการตระหนักรู้ถึงความมีอยู่ของกรรมและการให้ผลของกรรม อันนำไปสู่การปฏิบัติตามหลักศีลธรรมต่อไป เครื่องมือที่ใช้พิจารณาเรื่องกรรมคือ การสังเกต การตั้งคำถาม และคิดหาคำตอบตามหลักโยนิโสมนสิการ ซึ่งกระบวนการนี้ต้องใช้เวลาในการพิจารณาหลายครั้ง เนื่องจากเรื่องกรรมที่เกิดขึ้นบางอย่างสังเกตเห็นง่าย บางอย่างสังเกตเห็นยาก จึงควรเริ่มจากเรื่องที่พบเห็นได้ง่ายก่อนที่จะพิจารณาเรื่องที่มีความซับซ้อนต่อไป

อภิปรายผล

แนวทางการนำเสนอเรื่องกรรมที่สอดคล้องกับสังคมไทยปัจจุบันที่นำเสนอในงานวิจัยนี้ แตกต่างจากเรื่องกรรมที่ปรากฏในสังคมไทยปัจจุบันคือ 1) ด้านเนื้อหา เรื่องกรรมที่ปรากฏในสังคมไทยปัจจุบันส่วนใหญ่กล่าวถึง กรรมตามหลักศีลธรรมโดยที่การให้ผลกรรมเป็นผลภายนอกที่ส่งผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ ส่วนผลกรรมแบบข้ามภพข้ามชาติมีการอธิบายเนื้อหาตามคัมภีร์ หรือการตีความว่าเป็นสภาพจิตชั่ว ส่วนงานวิจัยนี้อธิบายเรื่องกรรมร่วมกับการทำงานของชั้น 5 ซึ่งพบว่า กรรมนั้นเกิดขึ้นได้ในทุกกิจกรรมของชีวิต เนื่องจากคนเราต้องรับรู้และตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่เข้ามากระทบอายตนะ ซึ่งการตอบสนองสิ่งเร้านี้จะมีเจตนาเป็นตัวนำ แล้วจึงกระทำการทางกาย วาจา ใจ ดังนั้นการตอบสนองสิ่งเร้าต่าง ๆ ก็คือ กรรมที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน โดยมีผลกรรมเป็นสุขทุกข์ทางใจ และมีผลสืบเนื่องจากการทำกรรมคือ การสั่งสมดีชั่วในจิตใจและคุณโทษจากการทำกรรม ซึ่งการอธิบายเรื่องกรรมดังกล่าวนี้ผู้วิจัยวิเคราะห์และสังเคราะห์จากคำสอนเรื่องกรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ส่วนเรื่องกรรมแบบข้ามภพข้ามชาติ เป็นการนำคำสอนเรื่องกรรมมาอธิบายให้เห็นว่า ผลกรรมในทุกภพภูมิมีลักษณะเดียวกันคือ ให้ผลเป็นสุขทุกข์ทางกายและทางใจ ตามหลักที่ว่าคือ ทำดีให้ผลเป็นสุข ทำชั่วให้ผลเป็นทุกข์ และ 2) วิธีการนำเสนอ เรื่องกรรมที่ปรากฏในสังคมไทยปัจจุบันใช้ตัวอย่างเรื่องกรรมที่เป็นเรื่องในคัมภีร์พระพุทธศาสนาและเหตุการณ์ในปัจจุบันที่แสดงกรรมดีกรรมชั่วตามหลักศีลธรรม ส่วนวิธีการนำเสนอในงานวิจัยนี้ใช้ตัวอย่างที่เป็นเหตุการณ์ในชีวิตประจำวันเพื่อแสดงให้เห็นว่า กรรมเกิดขึ้นในทุกกิจกรรมของชีวิต นอกจากการใช้ตัวอย่างเรื่องกรรมแล้วผู้วิจัยได้เสนอให้พิจารณาเรื่องกรรม เพื่อให้เกิดการตระหนักรู้ในเรื่องกรรมโดยพิจารณาเรื่องกรรมจากประสบการณ์ของตนเองหลังจากได้เรียนรู้เรื่องกรรมแล้ว สำหรับผลการศึกษานี้ได้นำเสนอการอธิบายเรื่องกรรมในอีกมุมมองหนึ่งที่แตกต่างจากที่งานวิจัยเดิมคือ ดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “วิเคราะห์แนวอธิบายเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท” (ไพเราะ มากเจริญ, 2556) ซึ่งอธิบายคำสอนเรื่องกรรมด้วยทฤษฎีระบบที่ประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิต โดยผู้สละเป็นปัจจัยนำเข้าที่ทำให้เกิดกรรม การแสดงออกทางกาย วาจา ใจ เป็นกระบวนการ ส่วนผลกรรมคือผลผลิตที่ได้จากการทำกรรม โดยเนื้อหาต่าง ๆ ที่แสดงยังคงเป็นไปตามคัมภีร์พระพุทธศาสนาทุกประการ

ผลการศึกษาวิจัยนี้ได้สะท้อนความรู้ความเข้าใจและความเชื่อเรื่องกรรมของสังคมไทย หากพิจารณาจากจำนวนหนังสือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยและหนังสือที่มีจำนวนครั้งที่จัดพิมพ์ สูงสุดแล้วจะพบว่า สังคมไทยมีความเชื่อเรื่องกรรมตามแนวคิดเรื่องกรรมที่อ้างอิงประสบการณ์ กรรมมากกว่าแนวคิดเรื่องกรรมที่อ้างอิงตามคัมภีร์พระพุทธศาสนา เนื่องจากได้นำเสนอ แนวคิดการแก้กรรม และการแก้ไขปัญหาลุบลรรคในชีวิตที่คนในสังคมสามารถนำไปปฏิบัติได้ โดยง่าย โดยเฉพาะการทำบุญในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อการแก้กรรมหรือแก้ไขปัญหาลุบลรรคต่าง ๆ ซึ่งในสังคมไทยการทำบุญถือเป็นกิจกรรมที่ทำได้ง่ายและสะดวกเป็นอย่างมาก แม้ว่าแนวคิด เรื่องการแก้กรรมนี้จะไม่สอดคล้องกับคำสอนเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท แต่หนังสือ เรื่องกรรมในแนวนี้นี้ยังมีคุณค่าในทางวรรณกรรมที่ให้เนื้อหาสาระกับผู้อ่านและสังคมไทยโดย สอนให้คนทำดีละเว้นชั่ว ซึ่งเป็นการปฏิบัติต่อกรรมที่ถูกต้องตามคำสอนเรื่องกรรมใน พระพุทธศาสนาเถรวาท อย่างไรก็ตาม แนวคิดเรื่องการแก้กรรมนี้ยังมีประเด็นที่อาจเป็นภัยต่อ สังคมคือ หากคนในสังคมมองว่าผลของกรรมชั่วสามารถแก้ไขได้แล้ว อาจจะละเว้นกรรมชั่วไม่ เกรงกลัวผลของกรรม เมื่อกรรมชั่วให้ผลก็สามารถแก้ไขได้ด้วยการทำบุญหรือแก้กรรมด้วย วิธีการที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อนเพียงเท่านี้กรรมชั่วที่ทำก็หมดสิ้นหรืออ่อนกำลังลง ดังนั้นควร ระมัดระวังต่อการใช้นิเวศน์นี้ในการดำเนินชีวิตที่อาจเป็นโทษเป็นภัยต่อระบบศีลธรรมของ สังคมไทยได้ ซึ่งผลการศึกษาวิจัยที่กล่าวมานี้สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง หลักกรรมทาง พระพุทธศาสนาในวิถีชีวิตสังคมไทย (พระสุธีธรรมาวุธ (เทียบ สิริญาโณ) และคณะ, 2556) ที่กล่าวไว้ว่า ชาวพุทธในสังคมไทยมีเพียงบางส่วนที่มีความรู้ความเข้าใจเรื่องกรรมในประเด็น หลักตรงตามคำสอนของพระพุทธศาสนาแต่ยังเข้าใจแตกต่างกันในประเด็นย่อย

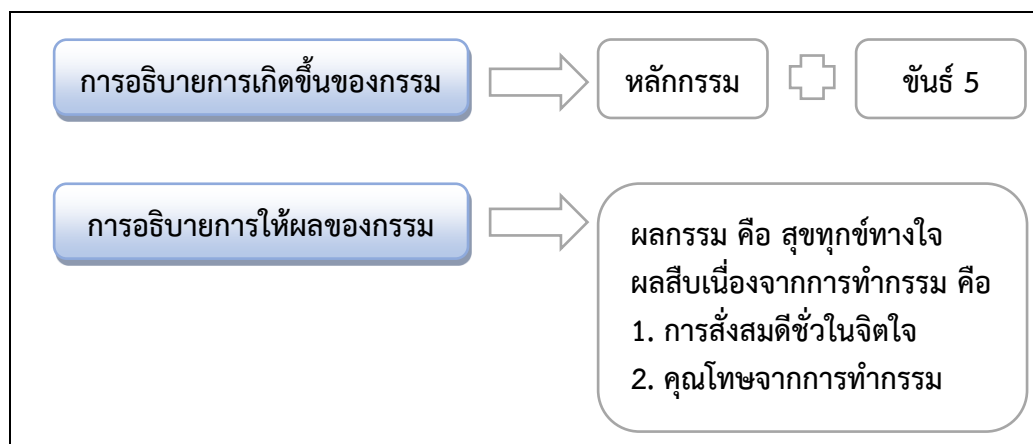
องค์ความรู้ใหม่

1. การอธิบายการเกิดขึ้นของกรรม คำสอนเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทอธิบาย ถึงความใกล้ชิดของกรรมกับชีวิตคนเราทุกคนตั้งแต่เกิดจนตาย โดยกรรมนำมาให้เกิด เมื่อเกิด แล้วย่อมทำกรรมและรับผลกรรม เมื่อตายผลกรรมที่ทำได้จะนำไปเกิดในภพภูมิใหม่ การทำ กรรมและรับผลกรรมในระหว่างที่มีชีวิตอยู่นั้นพบว่า การอธิบายเรื่องกรรมร่วมกับการทำงาน ของชั้น 5 จะช่วยให้คนรุ่นใหม่เข้าถึงเรื่องกรรมได้ง่ายขึ้น เนื่องจากการอธิบายเรื่องของ ร่างกาย จิตใจ การรับรู้ การตอบสนอง ซึ่งเป็นสิ่งที่คนรุ่นใหม่ได้เรียนรู้จากวิทยาการตะวันตก การอธิบายลักษณะนี้ไม่ได้แตกต่างจากคำสอนเรื่องกรรม เนื่องจากการอธิบายเรื่องกรรมว่า ผัสสะทำให้เกิดเวทนา เวทนาทำให้เกิดกรรม เมื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์แล้วจะพบว่า ผัสสะ ทำให้เกิดเวทณานั้นเป็นกระบวนการทำงานของชั้น 5 ที่วิญญาณรับรู้อารมณ์ สัญญาแปล ความหมายจากการรับรู้ สังขารปรุงแต่งการรับรู้แล้วจึงเกิดเป็นเวทนา เมื่อเกิดเวทนาแล้ว สังขารจึงปรุงแต่งเพื่อให้ได้สิ่งที่ตนสุข กำจัดสิ่งที่ตนทุกข์ ดังนั้นการอธิบายเรื่องกรรมร่วมกับ

การทำงานของชั้น 5 จึงเป็นการอธิบายเรื่องกรรมอีกมุมมองหนึ่งที่จะช่วยให้คนรุ่นใหม่เข้าถึงเรื่องกรรมได้ง่ายขึ้น จึงถือว่าเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้

2. การอธิบายการให้ผลของกรรม เนื่องจากการให้ผลกรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนามีรายละเอียดหลายประการ กรรมบางอย่างให้ผลต่อรูปร่างลักษณะ บางอย่างให้ผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ และการที่กรรมให้ผลตามเหตุปัจจัยจึงทำให้ไม่สามารถบอกได้ว่า กรรมจะให้ผลอย่างไรให้ผลในเวลาใด ซึ่งอาจทำให้คนในสังคมไม่เชื่อมั่นเรื่องกรรม ที่ผ่านมาการอธิบายการให้ผลของกรรมคือ การให้ผลภายในเป็นสุขทุกข์ทางใจ และการให้ผลภายนอกเป็นลาภ ยศ สรรเสริญ แต่การอธิบายลักษณะนี้ก็ยังคงมีคำถามเรื่องการให้ผลกรรมเช่นเดิม เนื่องจากข้อจำกัดเรื่องเวลาในการให้ผลของกรรม ในงานวิจัยนี้ได้นำเสนอการอธิบายเรื่องการให้ผลกรรมอีกแนวทางหนึ่งที่ได้จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์คำสอนเรื่องกรรมซึ่งสรุปได้ว่า กรรมให้ผลเป็นสุขทุกข์ทางใจ โดยมีผลสืบเนื่องจากการทำกรรมคือ 1) การสั่งสมดีชั่วในจิตใจที่มีผลให้ทำกรรมนั้นมากขึ้น และ 2) คุณโทษจากการทำกรรม เป็นผลดีผลร้ายที่ผู้อื่นกระทำต่อผู้ทำกรรมหลังจากที่ได้ทำกรรมนั้นแล้ว เช่น การด่าว่า การลงโทษผู้ทำกรรมชั่ว หรือการชื่นชม การช่วยเหลือผู้ทำกรรมดี การอธิบายการให้ผลกรรมในลักษณะนี้มีข้อดีคือ เมื่อทำกรรมแล้วสามารถพิจารณาสุขทุกข์และปฏิกิริยาที่ผู้อื่นมีต่อการทำกรรมของเราได้ทันที ซึ่งสิ่งเหล่านี้คือ ผลกรรมและผลสืบเนื่องจากกรรม นอกจากนี้ยังพิจารณาสืบย้อนถึงกรรมดีกรรมชั่วของตนเองได้จากสุขทุกข์ที่เกิดขึ้นหรือพิจารณาจากคุณโทษที่ได้รับ หรือจากความเคยชินในการกระทำความดีต่าง ๆ ทำให้เกิดการตระหนักรู้เรื่องกรรมได้ตลอดเวลา สำหรับองค์ความรู้ใหม่ในการอธิบายการให้ผลของกรรมสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

แผนภาพที่ 3 องค์ความรู้ใหม่: การอธิบายการเกิดขึ้นของกรรมและการให้ผลของกรรม

สรุป/ข้อเสนอแนะ

เรื่องกรรมที่ปรากฏในสังคมไทยยังไม่ทำให้คนในสังคมตระหนักรู้เรื่องกรรมได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากเนื้อหาเรื่องกรรมโดยเฉพาะการให้ผลกรรมมีความซับซ้อนทั้งผลกรรมที่ได้รับเวลาที่ให้ผลกรรม รวมทั้งการให้ผลกรรมแบบข้ามภพข้ามชาติยังคงเป็นเรื่องที่อาจทำให้คนในสังคมไม่เชื่อมั่นเรื่องกรรม ผลการวิจัยครั้งนี้ได้เสนอแนวทางการนำเสนอเรื่องกรรมที่มีหลักการสำคัญ 2 ประการคือ การเรียนรู้เรื่องกรรมและการพิจารณาเรื่องกรรม โดยการเรียนรู้เรื่องกรรมเน้นการอธิบายถึงกรรมและผลกรรมที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ซึ่งเหมาะกับคนทั่วไปที่ยังไม่เชื่อมั่นในเรื่องกรรม ส่วนการอธิบายเรื่องกรรมแบบข้ามภพข้ามชาติเน้นการอธิบายให้เห็นหลักในการให้ผลกรรมมากกว่าการมีอยู่ของภพภูมิอื่น ซึ่งเหมาะกับผู้เลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา หลังจากได้เรียนรู้เรื่องกรรมแล้ว ผู้ศึกษาเรื่องกรรมต้องพิจารณาเรื่องกรรมจากประสบการณ์ของตนเองเพื่อให้เห็นความมีอยู่ของกรรมอันจะทำให้เกิดการตระหนักรู้เรื่องกรรมได้ในที่สุด

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำการศึกษาวิจัยต่อไป ดังนี้

1. การศึกษาเชิงปฏิบัติการ เพื่อทดสอบแนวทางการนำเสนอเรื่องกรรมที่นำเสนอในครั้งนี้ว่า ทำให้เกิดการตระหนักรู้เรื่องกรรมได้มากน้อยเพียงใด และสิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการตระหนักรู้เรื่องกรรมคืออะไร ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาแนวทางการนำเสนอเรื่องกรรมที่ก่อให้เกิดการตระหนักรู้เรื่องกรรมได้มากยิ่งขึ้น
2. การพิจารณาเรื่องกรรมจากประสบการณ์ของตนเองมีส่วนสำคัญต่อการตระหนักรู้เรื่องกรรม ดังนั้นจึงควรที่จะศึกษาถึงวิธีการที่ใช้ในการพิจารณาเรื่องกรรมเพื่อประโยชน์ของผู้พิจารณาเรื่องกรรม
3. การนำเสนอเรื่องกรรมในสังคมไทยปัจจุบันมีความเป็นอิสระทั้งการนำเสนอเนื้อหาและรูปแบบการนำเสนอ ดังนั้นการศึกษาแนวทางการเผยแพร่ความรู้เรื่องกรรมในสังคมไทยจะเป็นประโยชน์ต่อการนำเสนอเรื่องกรรมที่จะเข้าถึงคนในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2551). *เชื่อกกรรม รู้กรรม แก่กรรม*. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์สว.
- _____. (2559). *พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย*. (พิมพ์ครั้งที่ 45). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ พลิตัมม์.
- พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2556). *ปลดบ่วงชีวิต พิชิตกรรม*. นนทบุรี: เชนปรินติ้ง.
- พระพุทธโฆสเถระ. (2556). *คัมภีร์วิสุทธิมรรค สมเด็จพระพุทธมหาราช (อภ. อาสภมหาเถร) แปล และเรียบเรียง*. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธนาเพรส จำกัด.

- พระไพศาล วิสาโล. (2559). *พระพุทธศาสนาไทยในอนาคต แนวโน้ม และทางออกจากวิกฤต*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- พระศรีคัมภีร์ญาณ (สมจินต์ วันจันทร์). (2559). *จริยศาสตร์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสุธีธรรมานุวัตร (เทียบ สิริญาโณ) และคณะ. (2556). *หลักกรรมทางพระพุทธศาสนาในวิถีชีวิตสังคมไทย*. ใน *รายงานวิจัย*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พุทธทาสภิกขุ. (2539). *กรรมและการอยู่เหนือกรรม*. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.
- ไพเราะ มากเจริญ. (2556). *วิเคราะห์แนวอธิบายเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท*. ใน *ดัชนีนิพนธ์พุทธศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วัชร งามจิตรเจริญ. (2556). *พุทธศาสนาเถรวาท*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุภาพรณ ณ บางช้าง. (2536). *พุทธธรรมที่เป็นรากฐานสังคมไทย ก่อนสมัยสุโขทัยถึงก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.